

A MAGYAR NÉPRAJZI TÁRSASÁG

PROPAGANDA-BIZOTTSÁGÁNAK KIADVÁNYAI

3. szám.

A NÉPRAJZ ÉS A NÉPTANÍTÓ

A MAGYAR NÉPRAJZI TÁRSASÁG

ELSŐ SZEGEDI PROPAGANDAGYÜLÉSÉN, 1920 OKTÓBER 9-ÉN

ELŐADTA

HERRMANN ANTAL dr.

BUDAPEST, 1920

*Különlenyomat a «Néptanítók Lapja»
1920. évi 44–46. számából.*

A földrajz természetes törvényei és a történelem örök etikai igazsága a nagy és kis antant önkényének pillanatnyi bitorlásai ellen is biztosítják Magyarországnak integritását és nemzetünk őseréje s ellenségeink gyöngesége mellett tényné fogják igazolni a magyar irredentizmust. Ezek a törvények, s a faji és a nemzeti érzés közössége minden demarkációs vonalat eltörlő kapcsolatok a történelmi és a csonka Magyarország közt. A népmesében a hős szétmarcangolt testének tagjait az élet vize forrasztja ismét össze. A szétdarabolt Magyarországot feltámasztó életvizének egyik forrása a nemzeti szellem és hagyomány hatványozott kultusza. Ezt meg kell ismerni és érteni, általánosan tudatossá tenni. Erre kell vezetni és buzdítani a jelen generációt, nevelni a jövő nemzedéket. Mindkét feladat főleg a tanítónak és elsősorban a néptanítónak nagy nemzetmegváltó kultúrmissziója.

A nevelésnek lehetőleg egyéninek kell lennie. A tanító alkalmazkodjék a tanulóhoz. Nemcsak egyedenként, ami a tömegtanítónál nagyon meg van nehezítve, hanem az átlaghoz is, ahhoz a közös tipushoz, etnikus középarányoshoz, szociális keret-höz, melynek számára neveli és oktatja tanítványait. Ismernie kell tehát a maga társadalmának strukturáját és mentalitását, testi-lelki mivoltát, szükségleteit és ezeknek forrásait.

A népnek, a nemzetnek is megvan a maga egyénisége, individuális lelke. A lélektan a pädagogia alapja. A népszichológiának mind fontosabb szerepe jut a modern lélektanban. Így kell ennek lennie a nevelésben is.

Lesújtott nemzetünk létérdeke, megújulásának

első feltétele, hogy minél hatékonyabban és általánosabban érvényesüljön a nemzeti szellem egész életében, főleg ennek előkészítőjében és irányítójában, a nevelésben. Ezért a tanítónak a legalaposabban és konkrét meghatározottsággal ismernie kell a nemzeti szellemet. Ez nem valami absztrakt fogalom, tartalmatlan szólam, milyennek a kiegyezés utáni kor deklamáló hazafiai a nemzeti génieszelszavát használták. Ez él, ténykedik a nemzet történelmében, intézményeiben, nyelvében, irodalmában, művészetében, és legközvetlenebbül nyilatkozik és hat a nemzetre kialakult népközösség közös világnézetében, hagyományaiban, erkölceiben, szokásaiban, hiedelmében, költészetében, öröklött formájú tárgyi alkotásaiban és egész sajátos életében. Ezekbe mélyen bele kell pillantania a tanítónak, ha a sokat hangoztatott, de kevésbé értett nemzeti szellemnek illő helyet akar adni nevelési elvei közt.

A nemzetnevelés hivatását teljesítő minden rendű tanító, főleg a néptanító, a felnőtteknek is oktatója és nevelője. Ebbeli feladata, hogy a népet nemzetté fejlessze, a tökéletesedés és boldogulás felé vezesse. A nép szellemi, erkölcsi és anyagi tehetségeit azonban csak önmagukból lehet szervesen és biztosan fejleszteni. A folyamat elérhető célja meg van határozva a népiség ősmagvában, mint a növény faji és egyedi jellege a csírában. A népet csak úgy lehet javítani és nemesíteni, ha saját mintegy megdicsőült képmását tartjuk eléje, mint olyan eszményt, amelyre törekednie kell és lehet, s melyre aztán készséggel törekszik is. Ezt a képmást pedig a népiség ősi vonásaiból kell és lehet összeállítani, melyek mint tehettek és hajlamok élnek a nép lelkében és ösztönszerűen, öntudatlanul vagy sejtelmesen nyilatkoznak egész életében, kivált ünnepélyesebb momentumaiban, és mint közös hagyomány öröklődnek, habár halványulva, nemzedékről nemzedékre.

Az a tanító, aki előtt a nép érzésének, gondolkodásának és egész életfolyamatának módja olyan,

mint egy tiszta átlátszó üveglap, az aztán a néplélek eszményi jelenségeiből: költészetéből, művészetéből, az erkölcsi világrendről való felfogásából nyerheti azt a nemes fémet, azt az amalgámmá szilárdult híg ezüstöt, mellyel bevonva amaz üveglap tükörré válik, amelyet az általános műveltség és az emberi közösség aranykeretébe foglalva, a nép elé tarthatunk, hogy ismerje meg benne önmagát, az esetlegességek fogyatkozásaitól ment igaz lényegét, jobb énjét, főleg abból a célból, hogy ehhez minél hasonlóbbá váljék köznapi életében is.

A város és a falu közti viszonyra nézve igen egyoldalú az a felfogás, mely szerint a város civilizációt ad a falunak, s a falu csak kenyeret a városnak. Az észszerű modern szociológia, mely a faluhoz való visszatérést javasolja a hipercivilizáció kinövésének orvoslásául, kellően méltányolja a falu kultúrai és etikai értékét is. A tanító és a nép viszonylatát is rendesen igen egyoldalúan ítélik meg. A tanító műveltséget nyújt a népnek és ennek fejében csak igen szerény anyagi ellenértéket, szűkös kenyeret kap a közfelfogás szerint; azonban a tanítón múlik, hogy minél bensőbb szellemi és erkölcsi kölcsönhatás, reciprocitás is létesüljön közte s a nép között.

Docendo discimus. Tanítva okulunk. Az okos tanító igen sokat tanulhat tanítványaitól. A népet és néplélek tanulmányozásának eredményeit könnyen, célszerűen és fogamatosan lehet közvetlenül és konkrétan is értékesíteni a különböző tantárgyaknak úgy a tanító által közlött, mint a tanulók által megtárgyalandó anyagában.

Különösen a néptanító, ha tüzetesen ismeri népének intim lelkivilágát, gondolkodásmódját, hagyományait, könnyebben megnyeri annak bizalmát és becsülését, ami a maga, az iskolája, de a nép érdekében is nagyon kívánatos.

A néptanító szellemi közvetítő a magasabb értelemben vett nemzet és az alsóbb értelemben vett

nép között. Hivatalos feladata elsősorban, hogy a nemzet műveltségét közlesse a néppel. De fordított irányban is fontos hivatása lehet. Nemcsak a magasabb nemzeti kultúra, hanem az egész nemzeti lét a népeleten alapszik, abból ered és táplálkozik, mint a korona és a virág a gyökérből. Leginkább a néptanító van arra hivatva és képes arra, hogy közlesse a nemzet egyetemével a primitív népelet, a naiv néplélek eredeti energiáit, alkotó erejét, ősi elemeit, öröklött hagyományait. Ezek azok az életforrások, melyeknek üde erei nélkül elposványosodik a civilizációnak bármi téres és mély tava. Különösen nagy rázkódtatások, depressziók, destrukciók és hanyatlások után a romlatlan konzervatív néplélekből kell kiindulnia a nemzeti rekonstrukciónak, megújhodásnak, renesszansznak.

A nevelésnek a nemzethez való viszonylatában három irányt lehet megkülönböztetni: a nemzetnevelést, a nemzeti nevelést és a nemzetnévelést. Ez utóbbinak igazán nemzetalkotó feladata: egy primitívebb kultúrájú és gyöngébb erejű, de kedvező helyzetű és fejlődésre képes népet nemzetnéveléssel emelni; vagy több népelemet egységes nemzetnéveléssel összeegyeztetni olyképen, hogy a nagy túlsúlyban levő erős elem szilárd alapjára és biztos keretébe foglalja a többi gyöngébb elemeket a földrajz és a történelem végzettszerű logikájánál fogva, sajátos népiségek fenntartása és faji kultúrájuk fejlesztése mellett is. Tagadhatatlan, hogy mi a nemzetalkotásnak ezen utóbbi stádiumában is voltunk és ebbeli feladatainkat fogyatékosan teljesítettük. Be kellett volna látnunk, hogy jobban kell törődnünk úgynevezett nemzetiségeink népiségével. Ezekkel szemben az általános kultúrfeladataink mellett úgyszólván gyámi kötelessége lett volna nemzetünknek, melynek nevére e haza szent földje mint történelmi hitbizomány ezer év óta be van táblázva a nemzetek telekkönyvében. Saját jól felfogott nemzeti érdekünk is azt kívánta volna, hogy nem magyar fajú népeink tanulmányozását is

mi magunk végezzük az igazság jegyében és ne engedjük át e kényes munkát tudatlan kontároknek vagy lázító agitátoroknak. E fontos feladatot azonban nem tette tárgytalanná hazánk ideiglenes feldarabolása és túlnyomóan nemzetiségeink lakta vidékeink elszakítása. Sőt a megmaradt országzöm konszolidálása és az elválasztott periferiák revindikálása érdekében még fontosabbá és sürgősebbé vált e munka, melynek főrésze a néptanítóinkra hárul, kik ezzel szószerint is a második honfoglalás főtényezői lehetnek.

Róma utolsó királya megadta a Sibylla három könyveért azt az árt, amit a Róma sorsát magában foglaló tizenkettőért sokalt volt. Mi is most a csonka Magyarországon talán jobban megbecsüljük a megmaradt hagyományt, melynek kellő ápolásától részben nemzetünk sorsa függ.

Néphagyományaink nemzetünknek legbecsesebb öröklött szellemi kincsei, melyeket nem rabolhat el sem az antant, sem a kommunizmus. Azoknak összegyűjtése, megmentése, feldolgozása nemzeti kultúrpolitikánk legsürgősebb és legfontosabb feladata. A szó és a hit, a cselekvés és a tárgy népies hagyományainak kataszterszerű inventáriumának megalkotásában az irányító, rendszerező szaktudós legértékesebb, sőt nélkülözhetetlen dolgozótársa a néptanító, aki mindig és mindenütt közvetlenül és bensőségesen érintkezik a néppel, annak minden rétegével. Ebbeli munkájával nagy hasznára van a nemzeti tudománynak és az emberi civilizációnak, a népnek és önmagának. Megkönnyíti pædagogiai feladatát, megnyeri a nép bizalmát, tekintélyt szerez magának le- és felfelé. Reá nézve a népelet tanulmányozása léleküdítő és emelő szellemi foglalkozás, melyhez nála nem kell különös szaktudás és tudományos apparatus, csak helyes érzék, jó megfigyelés, munkakedv és hajlandóság.

Ezen fejtegetésekben eddig még nem fordult elő a címbeli vezérszó, a *néprajz*.

E lapban már többször volt szó a néprajzról s a

tanítóhoz való viszonyáról. Minden tanító szabatosan és tüzetesen tudja már, hogy a tágabb értelmű néprajz a népelet és néplélek tanulmányozása, megismerése, tudománya, illetőleg ezeknek módszere és eredménye. Hogy a tanító eredményesen miképen művelheti a néprajzot, arról még részletesen lesz szó. Erre nézve az elv ez: A népnek tanítója legyen a népnek tanítványa is.